

І. І. ДАХНО

В. М. АЛІЄВА-БАРАНОВСЬКА

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

РОЗВИТОК ВІДНОСИН НОРВЕГІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Наукові праці МАУП, 2015, вип. 47(4), с. 11–15

Аналізуються відносини Норвегії та Європейського Союзу впродовж останніх десятиліть.

Розв'язання проблем на шляху вступу України до Євросоюзу становить для влади як теоретичний, так і практичний інтерес. Знання шляхів до Євросоюзу дасть можливість Україні розумно відреагувати на виклики. Не завадить також вивчити досвід зарубіжних країн при торуванні цього шляху, зокрема Норвегії у її відносинах з Євросоюзом.

Мета статті полягає у зваженому, політично неупередженому аналізі ситуації, що склалася у зв'язку зі вступом Норвегії до Євросоюзу та визначенні можливостей використання Україною норвезького досвіду.

Публікаціями про Європейський Союз нині в Україні нікого не здивуєш. Їх чимало. З відповідним калейдоскопом можна ознайомитися за розділом I (с. 9–163) книги [2]. Публікацій, що безпосередньо стосуються відносин Норвегії та ЄС, не виявлено. Це й спонукало написання цієї статті.

Норвегія — не скандинавська країна. Де вона і що вона — про те не будемо згадувати, оскільки є книга, створена співавтором цієї статті, яка вже витримала чотири видання [3].

Під час своєї першої і до того ж офіційної зарубіжної мандрівки в липні 1994 року співавтор цієї статті перебував у Данії. Вона розташована неподалік Норвегії. Місцевий гід розповідав, що в далекі історичні часи сучасна Норвегія була дуже бідним краєм. Клімат — далекий від гарного. Природних

ресурсів — менше, ніж кіт наплакав. Умови для сільського господарства, особливо рослинництва, — жалюгідні. За звичаями тих часів тамтешні варяги (нашою мовою — козаки) полюбили грабувати сусідні багатші країни. Найчастіше навіть самі варяги не знали, якій країні настала черга бути пограбованою. Своєму отаману варяги хусткою зав'язували очі і давали в руки спис. Кілька разів окрутнувшись на місці, отаман навмання кидав спис. У який бік спис полетів — у той бік варяги на своїх човнах рушали грабувати. У ті часи таке явище вважалося нормальним. Такі витівки полюбили і наші козаки, хоча про це нині сором'язливо замовчується.

Сучасна Норвегія — багата і добропорядна країна, яка добуває зі своїх надр нафту і газ. Стародавні варяги про ці корисні копалини могли і не здогадуватися.

У Першу світову війну Норвегія зберігала нейтралітет. У роки Другої світової війни Норвегія 1940 року була блискавично окупована гітлерівцями. Північну частину країни наприкінці війни звільнили від німців радянські війська. Норвезького фашистського лідера воєнних часів Відкуна Абрахама Лауріца Джонсона Квіслінга 1945 р. було заарештовано і страчено [4, 1120]. Після війни Норвегія стала членом ООН, Ради Європи, НАТО, проте до сьогодні не є членом Євросоюзу. Від громадськості України цей факт не прихову-

ється, але й широко не обговорюється. І якби провести опитування широкого загалу, то й мало хто зазначив би, що Норвегія — не член Євросоюзу. Повірте, серед невігласів були б і доценти з професорами. Українцям незрозуміло, як це так: на майдані Незалежності в Києві за Євросоюз ллється кров, а норвежці сидять собі нишком і нікуди не рвуться, хоча Євросоюз у них просто під боком.

Нагадаємо, що для України Євросоюз став сусідом з 1 травня 2004 року, коли членами Євросоюзу стали Угорщина, Словаччина та Польща. 1 січня 2007 року членом ЄС стала Румунія. Скептики жартували, що вступ Польщі до Євросоюзу знищить його. Нібито ці скептики згадали Карла Маркса, який казав, що ззовні для поляків щось зробити можна, але з поляками для поляків — не зробити нічого. Очевидно, з часів К. Маркса Польща достатньо змінилася і стала схожою на Європу. Не польські заробітчани їдуть в Україну, а українці їдуть працювати в Польщу. Експлуатація українців поляками не припинилася на Коліївщині, лінії Керзона та вересні 1939 року, а триває й досі. Нині добре, що така експлуатація є, бо пересічні українці у польських панів заробляють краще, ніж у своїх рідних полковників та сотників. Щоправда, українська старшина нині має інші титули.

На відміну від Польщі, Норвегія не користується широкою популярністю серед українських заробітчан. Це, очевидно, пояснюється низкою чинників.

Норвегія завжди цікавилася Євросоюзом. Він — поряд, та й Норвегія — у Європі, а не де-небудь.

4 січня 1960 року Норвегія підписала Угоду про створення Європейської асоціації вільної торгівлі. Угоду також підписали Австрія, Данія, Португалія, Швеція, Швейцарія та Велика Британія. Ці країни не належали тоді до “Спільного ринку”. Їх влаштовувала перша фаза міжнародної економічної інтеграції — зона вільної торгівлі, тоді як шестірку інших європейських країн (Францію, Німеччину, Італію, Бельгію, Нідерланди, Люксембург) цікавили вищі фази інтеграції:

- митний союз;

- “Спільний ринок”;
- валютний союз.

Спливли роки, і правляча еліта Норвегії дійшла висновку, що зона вільної торгівлі — це добре, але західноєвропейський “Спільний ринок” — ще краще.

21 червня 1967 року Норвегія подала заяву про вступ до “Спільного ринку” [4, 88]. В Інтернеті називається й інший рік — 1963.

1 липня 1968 року з 18-місячним випередженням первісно ухваленого 1957 року графіка скасовано всі мита на промислові товари для шести країн — членів Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та запроваджено єдиний зовнішній тариф [4, 89].

Майже через п’ять років після подання заяви про вступ до Європейського економічного співтовариства — 22 січня 1972 року — Норвегія, а також Велика Британія, Данія, Ірландія підписали угоду про вступ до ЄЕС. Підписання Угоди — це ще не все. Її потрібно ратифікувати. На референдумі, що відбувся 26 вересня 1972 року, більшість норвезьких виборців висловилися проти приєднання до ЄЕС.

Інші три країни з 1 січня 1973 року стали членами ЄЕС.

На час референдуму при владі в Норвегії був соціал-демократичний уряд Трюгве Брателлі. 53,5 % учасників референдуму проголосували проти приєднання Норвегії до Європейського економічного співтовариства. Перевага противників ЄЕС — не така вже й велика. Але в умовах демократії вона не ігнорується. Тож уряд Т. Брателлі пішов у відставку.

Отже, норвезька влада хотіла приєднання Норвегії до Європейського Економічного Співтовариства. Воно теж хотіло бачити Норвегію у своїх лавах, але більшість виборців виступила проти такого членства. Не було ні Майданів, ні Антимайданів. Був просто референдум.

Експлуатація нафтових родовищ Північного моря в 1970-х роках прискорила економічний розвиток Норвегії. Станом на 1990 рік 64 % експортних надходжень Норвегії були з країн “Спільного ринку” і лише 15 % — з країн Європейської асоціації вільної торгівлі.

У лютому 1992 року Норвегія була головним організатором переговорів про створення Європейського економічного простору (European Economic Area). Посаду прем'єр-міністра в цей час обіймала Гро Харлем Брандтленд (Gro Harlem Brundtland, 1981–1996). Вона очолювала уряд, який спирався на лейбористську парламентську меншість [4, 989].

Норвегія — член Європейської асоціації вільної торгівлі. ЄАВТ — частина Європейської економічної зони. З 1996 року має асоційоване членство в Шенгенській зоні.

1993 року відбувся другий референдум про вступ Норвегії до Євросоюзу [3, 56]. За іншою інформацією, референдум відбувся 1994 року [4, 986].

За кілька тижнів до норвезького референдуму відбулися референдуми у Швеції та Фінляндії про вступ до Євросоюзу. Результати шведського та фінляндського референдумів — приєднатися до ЄС. Думалося, що такий самий результат буде і в Норвегії. Не вийшло. 52,2 % норвезьких учасників референдуму висловилися проти членства країни в Європейському Союзі.

Більшість норвежців була переконана, що їм добре і без Європейського Союзу. Від добра добра не шукають.

1949 року в Норвегії було створено “Європейський рух Норвегії”. Він асоційований з “Міжнародним Європейським рухом”. Рух об'єднує прихильників Євросоюзу, не дивлячись на їхню партійну приналежність. Кількість членів цього Руху в Норвегії — 8 тисяч. Рухові надає фінансову допомогу держава. Фінансується Рух і за рахунок членських внесків. Щорічний бюджет Руху — дещо більше, як півмільйона євро.

Активним прихильником приєднання Норвегії до Євросоюзу є Робітнича партія Норвегії. Англіїці б сказали “Лейбористська партія”. Інакше кажучи — соціал-демократична. Здавна і скрізь комуністи не люблять соціал-демократів, а соціал-демократія не полюбляє і буржуазію, крайнощі ж збігаються. Соціал-демократів у питанні про приєднання до ЄС підтримують праві сили. Вони завжди були прихильниками НАТО і Євросоюзу.

Прихильники вступу Норвегії до Європейського Союзу вказують, що нинішній Євросоюз докорінно відрізняється від Євросоюзу зразка 1994 року, проти якого проголосувала на другому референдумі більшість норвежців. Проєвросоюзівці вважають, що нині жодна країна не може наодинці розв'язати всі проблеми сучасності. Прихильники вступу також зачіпають аспекти безпеки. Вважають, що членство в Євросоюзі знижує для Норвегії загрозу військових конфліктів та гуманітарних катастроф. Співробітництво у сфері політики і правосуддя допомогло б протистояти організованій злочинності.

Проєвросоюзівці вважають, що членство Норвегії в ЄС сприяло б норвезькому бізнесу.

Прихильники євроінтеграції стверджують, що членство Норвегії в Євросоюзі допоможе їй конкурувати з Росією на енергетичному ринку.

Прем'єр-міністр Фінляндії Марі Ківініємі висловила нерозуміння того, що Норвегія досі не вступила в ЄС. Вона вважала, що в Євросоюзі північноєвропейські країни могли б утворити сильний альянс для вирішення спільних проблем.

Противники вступу об'єднані в організацію “Ні – ЄС”. Кількість членів — понад 30 тисяч. Організація має відділення в усіх кмунах. Вона була створена 1990 року. Організація — ресурсний та інформаційний центр для координації антиєвросоюзівської діяльності.

Лідером організації “Ні – ЄС” є Хеннінг Олауссен. Він закликає до виходу Норвегії з Європейського економічного простору (EES — European Economic Space).

Противники Євросоюзу стверджують, що він прагне стати супердержавою — своєрідними Сполученими Штатами Європи. На їхню думку, супердержава не може, спираючись на армію та зброю, розв'язати всі проблеми сучасного світу. Лише співробітництво суверенних держав може розв'язати ці проблеми.

Противники євроінтеграції успішно протидіють проєвропейській PR-кампанії. Вони стверджують про брак демократії в сучасному Євросоюзі. Вважають, що мешканці країн Євросоюзу недостатньо поінформовані про те, що діється в офісах Євросоюзу. Запрова-

дження зон вільної торгівлі з бідними країнами, на думку норвезьких євроскептиків, гальмує розвиток національних економік, але вигідне транснаціональним компаніям.

Прем'єр-міністр Норвегії Ерна Солберг, яка належала до "євроскептиків", вважала, що Євросоюз стимулює концентрацію виробництва та зростання обсягів його продукції. Це спричиняє перевитрату природних ресурсів, забруднення довкілля.

Уряд прем'єр-міністра Ерни Солберг намагався збільшити вплив Норвегії на вирішення питань європейської політики, в тому числі і шляхом перегляду чинних угод з Євросоюзом.

Не перебуваючи в Євросоюзі, Норвегія, як учасниця угоди про Європейський енергетичний простір, змушена дотримуватися основних правил Євросоюзу, зокрема про вільний рух капіталу. Суд Європейської асоціації вільної торгівлі визнав незаконною дискримінацію Норвегією приватних компаній на енергетичному ринку країни.

Не маючи членства в Євросоюзі, Норвегія не може впливати на рішення євросоюзівських посадовців. Експерти вважають, що Норвегія поступово підкоряється вимогам з боку Євросоюзу.

Норвегія експортує половину продуктованих нею товарів і послуг. Близько 80 % експорту спрямовується до країн Євросоюзу. З Євросоюзом Норвегія підписала понад 70 угод.

Близько третини норвезьких законів та інших нормативно-правових актів пов'язані з європейським правом.

"Євроскептикам" не подобається також голосування в Євросоюзі консенсусом з багатьох важливих міжнародних питань.

Євросоюз рухається до того, щоб стати федерацією, супердержавою. Боротьба проти Євросоюзу — це боротьба за народне управління. Країни Євросоюзу все більше й більше підкоряються міжнародним органам Союзу. Влада в Євросоюзі віддаляється від тих, кого зачіпають її рішення, — тобто народу.

Членство в Євросоюзі призведе до того, що Норвегія не зможе самостійно вирішувати, як потрібно управляти рибними ре-

сурсами. Організація ООН з питань продовольства і сільського господарства (ФАО) стверджувала, що 9 з 16 світових морських рибних регіонів спустошені. Рибна проблема сучасності — не перенасиченість рибного ринку, а брак риби.

У разі вступу Норвегії до Євросоюзу її позбавлять права продавати газ за довготерміновими контрактами. Євросоюз вимагає конкуренції постачальників газу на ринку ЄС. Наразі частка норвезького газу в ЄС — 10 %. Зниження ціни норвезького газу спричинить для країни великі втрати.

У Норвегії 90 % гідроелектростанцій, які продукують практично всю електроенергію країни, перебувають у власності держави і комун. Електроенергію Норвегія експортує до інших європейських країн. Противники Євросоюзу побоювалися, що зарубіжні компанії заволодіють норвезькими ріками.

Євросоюз не бере до уваги відмінність природних умов для землеробства у країнах ЄС, а дотримується індустриального землеробства, що може спричинити виснаження ґрунтів, їх забруднення, погіршення здоров'я худоби, зростання небезпеки епідемій.

У тваринництві країни поширені невеликі ферми. Вони розпорочені повсюди в країні. Стан здоров'я тварин гарний.

Норвегія завжди скептично ставилася до Євросоюзу. Вважала, що їй вигідніше самостійно розпоряджатися своїми рибними та енергетичними ресурсами.

Противники Євросоюзу закликають врятувати норвезький національний енергетичний суверенітет. Вони стверджують, що у випадку вступу до Євросоюзу Норвегія втрачає свій голос у світовому співтоваристві. Цей голос у неї забере Євросоюз.

Норвежців відлякує високий рівень безробіття в країнах Євросоюзу. Він може зачепити і Норвегію.

Норвежці вважають, що Євросоюз націлений на економічне зростання, а не на поліпшення стану довкілля.

Станом на літо 2014 року понад 70 % норвежців не хотіли членства країни в Євросоюзі. Противників членства було більше в усіх 19 провінціях країни. В столиці —

Осло — Євросоюз користувався найбільшою популярністю, але й там проти членства в ЄС виступала більшість опитаних.

Засоби масової інформації України впродовж останніх років не були щедрими у висвітленні відносин між Норвегією та Євросоюзом. Наприклад, жодної такої інформації не вдалося виявити впродовж 2011 і 2013 років. На очі потрапили лише два повідомлення за 2014 рік.

27 червня 2014 року помилково повідомлялося, що прем'єр-міністр Норвегії найактивніше поміж лідерів Євросоюзу користувався соціальною мережею Twitter. Норвегія ще не була членом Євросоюзу, отже очільник її уряду не міг бути найактивнішим лідером країни Євросоюзу у використанні Twitter.

23 вересня 2014 року повідомлялося, що Норвегія приєдналася до санкцій Євросоюзу, спрямованих проти Росії.

З огляду на викладене вище, можна зробити такі висновки:

1. Співавтори цієї статті заявляють, що вони не є ні відвертими противниками членства України в Євросоюзі, ні палкими прихильниками такого членства, а зберігають до цього питання зважений науковий нейтралітет.

2. До Євросоюзу не слід ставитися як до якоїсь “священної корови”, а керуватися прагматичними міркуваннями.

Здавна відомо, що коли покупець хоче щось придбати, то він не повинен показувати продавцеві свою повну зацікавленість у товарі чи послугі, інакше продавець “заломить ціну”.

3. Досвід Норвегії свідчить, що правляча еліта країни може хотіти членства в Євросоюзі, а більшість населення — ні, і країна може продовжувати мирно існувати без громадянського протистояння і без втрати частини національної території.

4. Досвід Норвегії вказує на те, що національна сорочка до тіла має бути ближчою, ніж євросоюзівська.

Література

1. Дахно І. І., Бабіч Г. В. Зовнішньоекономічна діяльність / І. І. Дахно, Г. В. Бабіч. — К.: Центр учб. л-ри, 2015. — Т. 1. — 276 с.
2. Основы права Европейского Союза: учеб. пособие / под ред. С. Ю. Кашкина. — М.: Белые альвы, 1997. — 368 с.
3. Дахно І. І., Тимофіїв С. М. Країни світу: енциклоп. довідник / І. І. Дахно, С. М. Тимофіїв. — К.: МАПА, 2011. — 608 с.
4. Oxford Paperback Encyclopedia. — Oxford: Oxford University Press, 1998. — 1496 p.

Досліджуються проблеми, пов'язані зі вступом Норвегії до Європейського Союзу. Матеріал викладено під кутом зору можливого практичного його використання Україною у її відносинах з Європейським Союзом.

Исследуются проблемы в связи со вступлением Норвегии в Европейский Союз. Материал изложен под углом зрения возможного его использования Украиной в ее взаимоотношениях с Европейским Союзом.

Problems dealing with Norway accession to the European Union have been investigated. The paper exposes matters from standpoint of possible borrowing of the Norway's expertise by Ukraine for its relations with the European Union.

Надійшла 10 вересня 2015 р.